

Finlandiako hizkuntz iraultza burutua da

Kiitos

Aspaldidaniko ametsa mamitu da, beraz. Helsinkin egona naiz. Eta nola ez ezer esango bere buruaz eta bere geroaz errotik nagusitu den herri anaia horretaz? Iritsi ez al naiz, eta horra hor lehendabiziko irudiak: eskilariak Helsinkiko kaian barrena, ontzien artetik, eskiatzen ari... Eta termometroa, jakina, -16°C kokaturik... «Kalevala»ren eskualdeetan nengoen, ez zegoen zalantzarik.

Aurrekaldean udaletxea eta azoka. Atzekaldean, Luthertar katedrala.

Eta Helsinkik alderdi askotatik Brusela gogorazi dit: hotza, elebiduna. Baina osoki elebiduna, eta ez folklorerako bakarrik: bigarren mailako hizkuntza da han sueziera (gaur, noski; baina orain dela oso gutxiz geroztik, aurrerago azalduko dugun bezala), baina beti ageri da hor. Denean, baita erosi dudana «Lagun» medizinan ere bai: azalpen berbera, luzera berean, sueziera eta

suomieraz. Sueziarrak %6,4 besterik ez izanik ere, Estatu elebiduna da; Belgika izan daitekeen neurrian. Hau da: benetan bizi daiteke gaur Helsinkin suomieraz zein sueziera; Bruselan frantsez zein nederlandera bizi daitekeen bezala. Eta Donostian edo Gernikan bizi ezin daitekeen bezala. Horra lehenengo desberdintasuna.

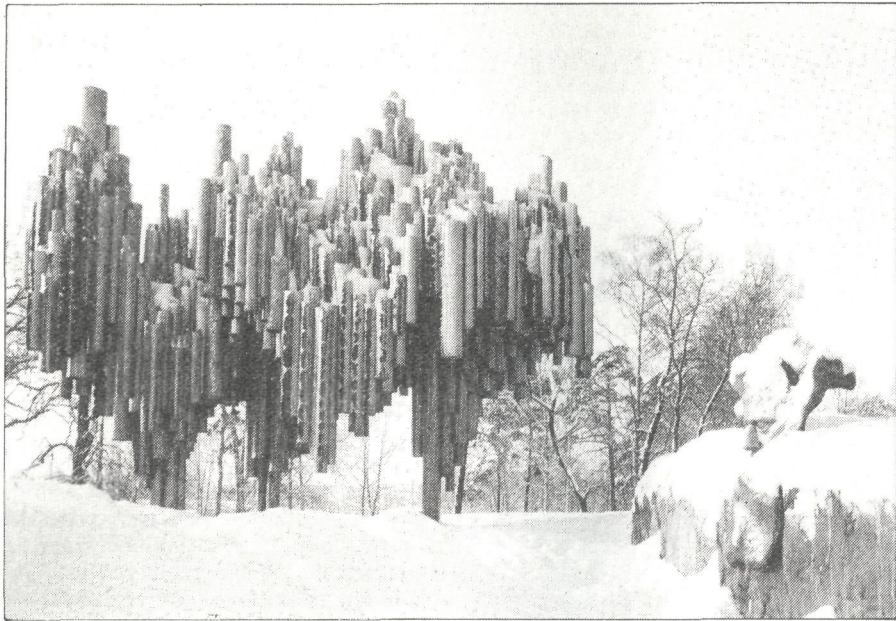
Arriskurik izatekotan... ingelesena

Telebista piztu dute ene aurrean. Bost kate ikus daitezke Helsinkin. Bi estatualak suomieraz ari dira: lehenengoa osoki suomieraz, bigarrenean zerbaitxo sueziera, baina normalean suomieraz ere bai. Sueziarrek ez dute kate propioirik. Hirugarren katea jarri dute, Helsinkiko eskualdekoa: filma bat ematen ari, hitzak ingelesez eta azpi-tituluak suomieraz; eta nire lagunak hasarre, teoriarik Helsinkiko kate horrek suomiera hutsez egin behar omen lukeelako. Laugarren katea piztu: Tallyn-goa, Estoniako, estonieraz mementu horretan (%40 errusieraz ari da, eta %60 esti edo estonieraz); eta aurpegiak ikusi ditut: suomitarren ez dute ongi segitzen, nahiz estoniera eta suomiera multzo bereko hizkuntzak izan. Bostgarren piztu, azkenik, eta... ingelesez ari! Satelitez heldu omen da, eta ingelesa dakar... Ondorioa garbi dago: arriskua ez da gaur Helsinkin sueziera, ezta errusiera ere; ingelesa baizik.... Nota har dezagun.

Kareliarrak ezagutu nahi nituen, noski. Eta erruz ezagutu ditut. Timo Riiho adiskidearen emaztea bera hangoa da jatorriz. Unibertsitatean eta gainera koetan kareliarrak topatu ditut. Zinez sinets daiteke URSS-a lurralde haietaz jabetzean, gerratearen ondoren alegia, 400.000 bat kareliar errefuxiatu zirela Suomira.

Karelia, suomitarren Nafarroa

Hots, «Kalevala» nazio-poemako kanarik gehienak, gaur Suomi-Finland ofizialaren barruan ez dauden lurralde

Sibelius musikariaren omenezko oroigarri bitxia.

galduetan bildu zituen Lonnrot-ek joan den mendean. Suomitarrek ere badute beren Nafarroa! Baina esperantzarik gabe hangoa: jendez hustu baitira paraje haiek, eta errusiarrez bete. Agur Kareliari! Gai honetaz gazteekin mintza badaiteke ere, aurreko belaunaldikoekin debeku baita osoki; negar saioak ez baitira luzatzen. Handik joandakoek ez dute ahanzten.

Eta bigarren Kareliaz, zer esan? Leningrado inguruko eskualdeetan karelieraz eta ingrieraz hitz egiten baitzen mende honen haseran: eslabiar uharte bat en Petrogrado, suomitar eskualde betean sortua. Horra hor, honen lekuko, «Kalevala»n agertzen diren ingriar kantu ugariak... Hau ere, Errioxaren antzera edo, Suomirentzat galdua.

Anti-sovietismo azkarra aurkitu dut Helsinkin. Gerrate garaiko gertakariak, eta lehenagoko horiek, ez dira suomitarren kontzientzietan ezabatu. Nahiz gazte batuk, neronen begiez ikusi dudanez, Kareliaz «paso» borobila egin. Hau ere egia da.

Errespeto haundiz sueziar gutxiengoa

Leningrado ez da urrun, halere. Eta bulego ofizialetan esan digutenez, erraza da (atzerritarrei bederen) egun pare baterako Petrogrado zaharra bisitatzeke. Baimena lortzea. Hiri zoragarria eta ikusgarria ahobatez esaten denez. Hurrengorako! Geltokian zauskada galanta egiten du treinen lerrokada begiratzek: «Leningradotikako treina, halako orduan»; Mendebaldeko idazkeraz, eta erriusieraz aldamenean.

Inpresio berbera almagazetan, «Stockman»enean, adibidez, goiko es-

taian, atzerrirako bidalketen departamentuan: pakete pila bat, «Leningrad/Moskva». «Funtzionarien pake-teak», azaldu didatenez. Posible dea? Tristeia, dena dela, oraindik ere giro horretan gauzak irautea. Anti-sovietismoaren «beroarena kenduta» ere, hor zerbait gelditzen baita.

Baina suomitarren zoritxarrak ez dira horretan mugatzen. Munduan nekez aurki daiteke Suomi-ko sueziar gutxiengoa baino hobeki errespetaturik. Hots, Suezian «ez dago suomitarrik»... Suezia demokratikoan bizi diren 60.000 suomitarrek (dauden 300.000 etorkin langileez gain, noski), «Iparraldeko sueziar hutsak» dira ofizialki... Turkiako kurdok «Ekialdeko turkiar hutsak» diren bezaaxe.... Desberdintasunaren zapalkuntza, politika mota guztietan hazten den landarea baita.

Helsinkiko hizkuntz iraultza, harrigarriena

Hau dela bide, nekez jar daiteke euskalduna «sueziar gutxiengoaren alde». Ni neu, bederen, ezin. Eta halere balegoke zer konpreniturik. Nagusi izatetik morroin izatera pasatzen ari baitira. Helsinkin bertan (nire haurtzaroan Helsingfors deitua oraindik, suezieraz) kontrola galdua dute: %10 eskas gaur. Nahiz gaur (1982ko Zentsuaren arauera) 26 udalerritan sueziara izan hizkuntza ofizial bakarra; eta beste 39 udalerritan, Helsinki barne, eskubide pertsonalak egon.

Partida irabazirik daukate suomitarrek, dena dela: 396 udalerritan suomiera da hizkuntza bakarra (guztira, 1982an, 461 udalerririk daudelarik).

Harrigarriena, dena dela, Helsinkiko

hizkuntz iraultza izan da. 1870an gehiengo suezieraz mintzo zen. 1890an (Ganivet han egon zen urteetan) sueziara eta suomiera maila bertsuan zeuden (kopuruz, jakina; oraindik ere gaur bertan nagozioen munduan sueziara baita hizkuntza nagusia).

Are gehiago: 1930an bertan, urruti ez baita, ezagueraren mailan erdiak baino gehiago zekien suezieraz; garai hartan Helsinkiko jendea oso elebiduna baitzen (gaur ez dena: jende askok gaur ez daki suezieraz, eta Helsinkin bizi da lasai). 1930an egoera hau zen oraindik, zifra ofizialen arauera:

Sueziar hutsak.....	6.600 (% 3)
Elebidunak.....	121.000 (% 55)
Suomitar hutsak.....	92.200 (% 42)
Guztira.....	219.800 (1930) (Helsinki)

YLIOPISTO

Helsingin yliopiston tiedotuslehti
N:o 5 • 14.2.1986 Vsk 34

Helsinkiko Unibertsitatearen aldizkaria. Suomiera hutsez dago.

1930-1940 urteetan borroka latza

Aisa ikus daitekeenez, eta nahiz diglosia oraindik garai hartan sueziararen alde egon, erabilpenaren mailan suomiera zen nagusi; eta partida irabazitatz eman zitekeen.

Unibertsitatean mogitu naiz gehien bat, noski. Katadera batzu suezierazkoak dira oraindik ere, egia da. Baina Helsinkiko Unibertsitatean suomiera da nagusi, erabat nagusi. Borroka latza 1930-1940 urteetan izan zen. Orain lasai daude; are sueziarrekiko erruki xamar ere.

Oroitzapen pilo bat ekarri dut egun gogoangarri horietaz. Sibelius-en «Finlandia»k adierazten bide ditu ongienik. Badugu Suomin zer ikasirik, zinez!

TXILLARDEGI